

1

पुत्री मम खलु निद्राति ।

पुत्री मम खलु निद्राति
पुत्री मम खलु निद्राति ।
सुन्दरशयने सुखमयवसने
पुत्री मम खलु निद्राति ॥

रे रे वायस कर्कशकण्ठ !
मा रट मा रट कर्णकठोरम् ।
श्रान्ता क्लान्ता पुनरनुनीता
पुत्री मम खलु निद्राति ॥ १ ॥

म्याँव् म्याँव् मा कुरु घोरविरावं
चल चल रे खल चोर बिडाल ।
स्निग्धा मुग्धा सेवितदुग्धा
पुत्री मम खलु निद्राति ॥ २ ॥

ઉચ્ચૈર્મા ભષ શુનકવરાક
ભૌ ભૌ મા કુરુ કાર્યવિહીન ।
વિમલા કુશલા સુમનોમૃદુલા
પુત્રી મમ ખલુ નિદ્રાતિ ॥ ૩ ॥

રે રે મશક મા કુરુ ગાનં
મા સ્પૃશ મા દશ રક્તપિપાસો !
સુદતી સુમુખી શોભનગાત્રી
પુત્રી મમ ખલુ નિદ્રાતિ ॥ ૪ ॥

-વિશ્વાસ:

ટિપ્પણી

નિદ્રાતિ સુતી છે. સુખમયવસને હળવાં કપડાંમાં વાયસ: કાગડો મા નહિ શ્રાન્તા થાકેલી ક્લાન્તા મીઠું મીઠું બોલતી અનુનીતા લાડ કરાયેલી (લાડલી) ઘોરવિરાવ મોટો અવાજ ખલ લુચ્ચું સ્નિગ્ધા સુંવાળી (કોમળ) શુનકવરાલ નાનું કૂતરું કુરુ કર વિમલા નિર્મળ મશક: મચ્છર સુદતી સારા દાંતવાળી શોભનગાત્રી સુંદર અંગોવાળી

સ્વાધ્યાય :

1. નીચેના શબ્દોનું મોટેથી ઉચ્ચારણ કરો :

નિદ્રાતિ, શ્રાન્તા, ક્લાન્તા, સ્નિગ્ધા, મુગ્ધા, ઉચ્ચૈઃ, મૃદુલા, સ્પૃશ, શોભનગાત્રી ।

2. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

- (1) પુત્રી કિં કરોતિ ?
- (2) કર્કશઃ કણ્ઠઃ કસ્ય અસ્તિ ?
- (3) બિડાલઃ કિં કરોતિ ?
- (4) ભૌ ભૌ કઃ વદતિ ?
- (5) માતા મશકાય કિં કથયતિ ?

3. યોગ્ય જોડકાં જોડો :

અ

બ

(1) વાયસઃ	☐	(1) નિદ્રાતિ
(2) બિડાલઃ	☐	(2) કર્કશકણ્ઠઃ
(3) શુનકવરાકઃ	☐	(3) મ્યાંવ્ મ્યાંવ્
(4) પુત્રી	☐	(4) ભૌ ભૌ

4. નીચેની કાવ્યપંક્તિઓ સારા અક્ષરે લખો :

- (1) સુન્દરશયને સુખમયવસને ।
- (2) ઉચ્ચૈર્મા ભષ શુનકવરાક ।
- (3) મા સ્પૃશ મા દશ રક્તપિપાસો ।
- (4) સુદતી સુમુખી શોભનગાત્રી ।

પ્રવૃત્તિ :

- જુદાં-જુદાં પક્ષીઓ તથા પ્રાણીઓનાં સંસ્કૃત નામ તથા તેમના અવાજોની યાદી બનાવો. તમારા શિક્ષકની મદદ લો.
- સ્થાનિક કક્ષાએ ગવાતાં હાલરડાં એકત્રિત કરો અને તેના ગાનની સ્પર્ધા યોજો.
- ‘હતો હું સૂતો પારણે...,’ ‘ખમ્મા વીરાને જવું વારણે’ જેવાં ગીતો મેળવો, ગાન કરો.

જ્ઞાતવ્યમ્

કુક્કુટ:	:	કૂકડો
કૌશિક:	:	ધૂવડ
ગૃધ્ર:	:	ગીધ
ટિટ્વિભ:	:	ટિટોડી
તિત્તિર:	:	તેતર
સારિકા	:	મેના
ચક્રવાક:	:	ચકોર
બક:	:	બગલો
શ્યેન:	:	બાજ

ગોપતિ:	:	સાંઢ
ગણ્ડક :	:	ગેંડો
ચિત્રકાય:	:	ચિત્તો
મહિષ:	:	પાડો
મેષ:	:	ધેટું
વરાહ :	:	ભૂંડ
વૃક:	:	વરુ
હરિણ:	:	હરણ
મલ્લૂક:	:	રીંછ

2

खेलमहोत्सवः

विवेकानन्दस्य विद्यालये खेलमहोत्सवः चलति । बालकाः प्रसन्नाः सन्ति । सर्वे कौशलस्य प्रदर्शनं कर्तुम् इच्छन्ति । कुत्रचित् धावनस्पर्धा चलति । बालकाः प्रयत्नपूर्वकं शीघ्रतया धावन्ति । कतिपयबालकाः उच्चैः वदन्ति ‘धावतु धावतु त्वरितं धावतु ।’

कुत्रचित् गोलक्षेपकस्पर्धा चलति । क्रमशः क्रीडकः लोहगोलकं क्षिपति ।

कुत्रचित् कबड्डी चलति । कुत्रचित् क्रीडकः दीर्घलङ्घनं करोति । सम्यक्तया सर्वाः स्पर्धाः पूर्णाः भवन्ति ।

समापनकार्यक्रमस्य प्रारम्भः भवति । विद्यालयस्य आचार्यः स्व-स्थानतः उत्तिष्ठति वदति च “खेल महोत्सवे आगतानां प्रतिभागिनानां कृते अभिनन्दनम् । एषः अस्माकं प्रथमः खेलमहोत्सवः । अस्माकं शालायाम् अस्मिन् वर्षे नूतनः शिक्षकः नियुक्तः अस्ति । एतत् सर्वं तस्य प्रयासस्य फलम् । तमपि अभिनन्दनम् । अधुना अस्माकं विद्यालये व्यायामस्य प्रशिक्षणार्थं प्रशिक्षकः अपि अस्ति । सः प्रशिक्षणं दास्यति । अद्यारभ्य अस्माकं शालायां प्रतिवर्षं खेलमहोत्सवः भविष्यति । अस्माकं छात्राः राज्यकक्षायाः राष्ट्रकक्षायाः च खेलमहोत्सवे भागं ग्रहीष्यन्ति । अस्माकं शालायाः नाम उज्ज्वलं भविष्यति । जीवने खेलस्य महत्त्वम् अस्ति । खेलं सर्वांगिविकासार्थं साहाय्यं करोति ।

ટિપ્પણી

ચલતિ ચાલે છે. પ્રસન્ના: આનંદિત કૌશલસ્ય કુશળતાનું ધાવનસ્પર્ધા દોડવાની સ્પર્ધા શીઘ્રતયા/ત્વરિતમ્ ઝડપથી ધાવન્તિ દોડે છે કતિપય કેટલાક ઉચ્ચૈ: મોટેથી ધાવતુ દોડો ગોલક્ષેપકસ્પર્ધા ગોળાફેંક લોહગોલકમ્ લોખંડનો ગોળો દીર્ઘલઙ્ગન લાંબીકૂદ સમ્યક્તયા સારી રીતે પ્રારમ્ભ: શરૂઆત સ્વ-સ્થાનતઃ પોતાના સ્થાન પરથી આગતાનામ્ આવેલાઓના પ્રતિભાગિનાનામ્ ભાગ લેનારાઓના કૃતે ના માટે ગ્રહીષ્યન્તિ ગ્રહણ કરશે, લેશે ઉજ્જ્વલમ્ ઉજ્જ્વળ

સ્વાધ્યાય:

1. નીચે આપેલા ઉદાહરણને આધારે વાક્યો બનાવો :

ઉદાહરણ : ધાવક: શીઘ્રં ધાવતિ । - ધાવકા: શીઘ્રં ધાવન્તિ ।

- (1) માનવ: ક્રીડાં પશ્યતિ ।
- (2) ગજ: મન્દં ચલતિ ।
- (3) બાલક: શીઘ્રં ગચ્છતિ ।
- (4) મહિલા શ્લોકં ગાયતિ ।

2. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

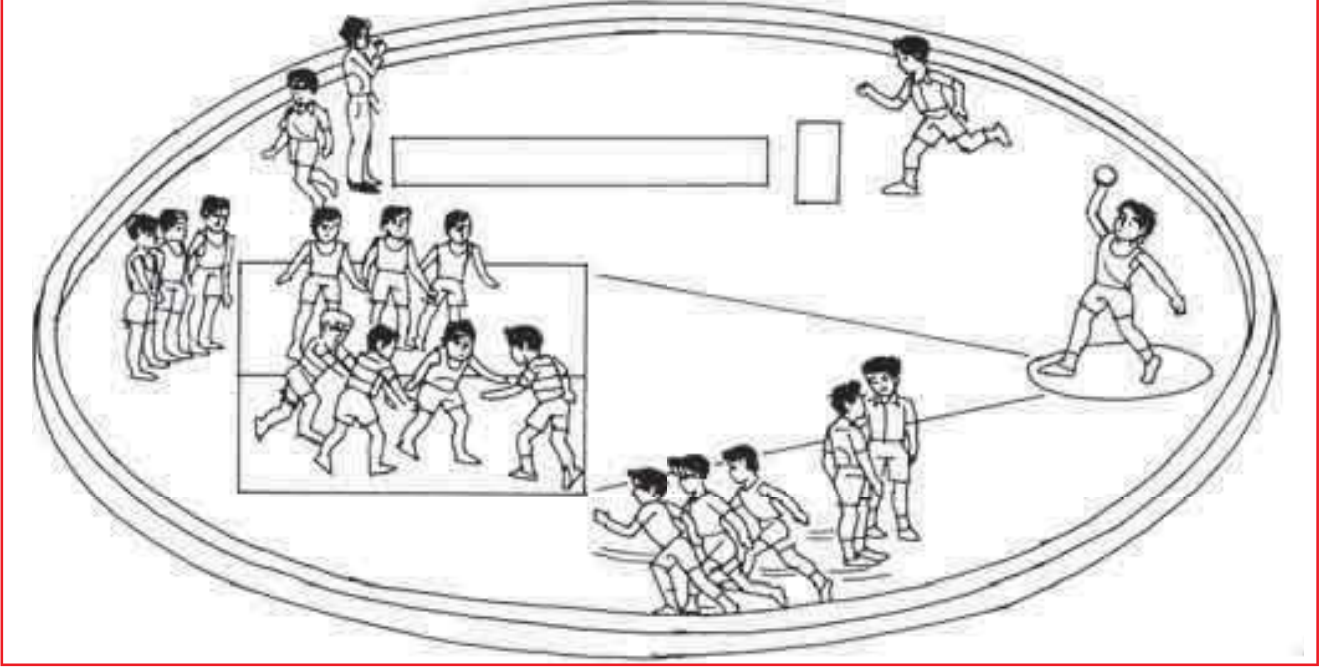
- (1) વિવેકાનન્દસ્ય વિદ્યાલયે કિં ચલતિ ?
- (2) ધાવકા: કિં કુર્વન્તિ ?
- (3) વિદ્યાલયે કા: કા: ક્રીડા: ચલન્તિ ?
- (4) જીવને કસ્ય મહત્ત્વમ્ અસ્તિ ?
- (5) खेल: कस्यार्थे साहाय्यं करोति ?

3. નીચે આપેલ ઉદાહરણ અનુસાર વાક્યોને પરિવર્તિત કરો :

ઉદાહરણ : રાધા આગચ્છતિ ।

રાધા આગમિષ્યતિ ।

(1) શબાના વદતિ ।	_____ ।
(2) મોહસીના ચલતિ ।	_____ ।
(3) રમેશ: ખાદતિ ।	_____ ।
(4) વેદ: કથયતિ ।	_____ ।

4.

- ઉપરના ચિત્રમાં રંગ પૂરો અને ચિત્ર પરથી વાક્યો બનાવો :

- (1) _____
- (2) _____
- (3) _____
- (4) _____
- (5) _____

5. નીચે આપેલા શબ્દોનું મોટેથી શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો :

- (1) શીઘ્રતયા (2) ત્વરિતમ્ (3) કુત્રચિત્ (4) ગોલક્ષેપઃ (5) દીર્ઘલઙ્ઘનમ્ (6) અદ્યારભ્ય (7) પ્રશિક્ષણમ્

પ્રવૃત્તિ :

તમારા મિત્રો સાથે શેરીમાં રમતા હો તે રમતોની યાદી બનાવો.

3

પ્રહેલિકા:

એકચક્ષુર્ન કાકોઽયં બિલમિચ્છન્ન પન્નગઃ ।
 ક્ષીયતે વર્ધતે ચૈવ ન સમુદ્રો ન ચન્દ્રમાઃ ॥ ૧ ॥
 ચતુર્મુખો ન ચ બ્રહ્મા વૃષારૂઢો ન શઙ્કરઃ ।
 નિર્જીવી ચ નિરાહારી અજસ્રં ધાન્યભક્ષણમ્ ॥ ૨ ॥
 અપદો દૂરગામી ચ સાક્ષરો ન ચ પણ્ડિતઃ ।
 અમુખઃ સ્ફુટવક્તા ચ યો જાનાતિ સ પણ્ડિતઃ ॥ ૩ ॥
 પર્વતાગ્રે રથો યાતિ ભૂમૌ તિષ્ઠતિ સારથિઃ ।
 ચલતિ વાયુવેગેન પદમેકં ન ગચ્છતિ ॥ ૪ ॥
 સુવર્ણસ્ય સુવર્ણસ્ય સુવર્ણસ્ય ચ જાનકિ ।
 પ્રેષિતા તવ રામેણ સુવર્ણસ્ય ચ મુદ્રિકા ॥ ૫ ॥
 ભોજનાન્તે ચ કિં પેયં જયન્તઃ કસ્ય વૈ સુતઃ ।
 કથં વિષ્ણુપદં પ્રોક્તં તત્ર શક્રસ્ય દુર્લભમ્ ॥ ૬ ॥

ટિપ્પણી

ચક્ષુઃ આંખ કાકઃ કાગડો બિલમ્ દર પન્નગઃ સાપ, નાગ ક્ષીયતે ક્ષય પામે છે. વર્ધતે વધે છે.
 ચતુર્મુખઃ ચાર મુખવાળો અજસ્રમ્ સતત વૃષઃ બળદ તિષ્ઠતિ ઊભો છે મુદ્રિકા વીંટી પેયમ્ પીવા લાયક, પીવા
 યોગ્ય સુતઃ પુત્ર પ્રોક્તમ્ કહેવાયેલું અપદઃ પગવગરનો તત્રમ્ છાશ શક્રઃ ઇન્દ્ર યાતિ જાય છે. ચક્ષુર્ન ચક્ષુઃ
 ન, કાકોઽયમ્ બિલમિચ્છન્ન કાલઃ અયમ્ બિલમ્ ઇચ્છન્ન, ચૈવ ચૈવ, સમુદ્રો ન સમુદ્રઃ ન

સ્વાધ્યાયઃ

1. નીચેના શબ્દોનું શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો :

(1) કાકોઽયમ્ (2) પન્નગઃ (3) અજસ્રમ્ (4) સ્ફુટવક્તા (5) પર્વતાગ્રે (6) ભોજનાન્તે

2. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

- (1) एकचक्षुः कः अस्ति ?
- (2) कः धान्यभक्षणं करोति ?
- (3) सारथिः कुत्र तिष्ठति ?
- (4) रथः कुत्र याति ?
- (5) रामेण का प्रेषिता ?
- (6) जयन्तः कस्य पुत्रः ?

3. કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

- (1) चतुर्मुखः _____ अस्ति । (ब्रह्मा, विष्णुः, शङ्करः)
- (2) भोजनान्ते पेयं _____ । (दुग्धम्, सुपम्, तक्रम्)
- (3) अपदः शब्दस्य अर्थः _____ । (सपादः, पादरहितः, पादः)
- (4) रथः _____ चलति । (वायुवेगेन, जलवेगेन, विद्युत्वेगेन)
- (5) विष्णुपदं _____ प्रोक्तम् । (सुलभम्, उन्नतम्, दुर्लभम्)

4. નીચેના શ્લોકો સુંદર અક્ષરોમાં લખો :

- (1) भोजनान्ते _____ दुर्लभम् ॥
- (2) अपदो दूरगामी _____ पण्डितः ॥

5. નીચે આપેલા ગુજરાતી શબ્દોને સંસ્કૃતમાં લખો :

- (1) ભોજન બાદ (2) મુખ વિનાનો (3) એક ડગલું (4) વીંટી (5) દૂર જનાર (6) બળદ પર બેસનાર

6. અહીં આ એકમમાં વપરાયેલ સામાસિક શબ્દો આપ્યા છે, જેના આધારે અન્ય શબ્દો બનાવો :

(1) વૃષ ઉપરથી વૃષારુઢઃ। તો

અશ્વ _____ ગજ _____ વૃક્ષ _____

(2) પદમ્ ઉપરથી પદમેકમ્। તો

શબ્દમ્ _____ વાક્યમ્ _____ ગીતમ્ _____

(3) ભોજન ઉપરથી ભોજનાન્તે। તો

દિન _____ નિશા _____ વર્ષા _____

(4) પર્વત ઉપરથી પર્વતાગ્રે। તો

રથ _____ વૃક્ષ _____ કર _____

પ્રવૃત્તિ :

(1) તમારા વિસ્તારમાં બોલાતી અન્ય પ્રહેલિકાઓ શોધીને લખો.

(2) નીરોગી રહેવા માટેના વિવિધ ભાષાનાં અને સ્થાનિક સુવાક્યો મેળવી તેનો સંગ્રહ કરો.

દા. ત. (1) અજીર્ણે ભોજનં વિષમ્

(2) આંખે ત્રિફળા, દાંતે લૂણ

પેટ ન ભરીએ ચારે ખૂણ.

4

प्रेरणादीपः चाणक्यः

चन्द्रगुप्तः : आर्य चाणक्य! शीतकालः अस्ति। जनेषुः कम्बलान् वितरतु।

चाणक्यः : महाराज! इदानीम् अहं कम्बलान् मम गृहं नयामि। प्रभाते वितरिष्यामि।

चन्द्रगुप्तः : तथा करोतु भवान्।

(त्रयः चौराः प्रविशन्ति।)

प्रथमः : चन्द्रगुप्तस्य मन्त्री चाणक्यः। एतत् तस्य गृहम्।

द्वितीयः : अत्र तैलदीपः। समीपे पीठम्। पुस्तकानि...

तृतीयः : धनं कुत्र ?

प्रथमः : अत्र तु नास्ति। द्वितीयं प्रकोष्ठं प्रविशामः।

द्वितीयः : आश्चर्यम्! शैत्यम् अधिकम् अस्ति...

तृतीयः : कम्बलाः समीपे एव सन्ति...

प्रथमः : तथापि एषः महाशयः।

द्वितीयः : स्वयं कम्बलस्य उपयोगं न करोति।

तृतीयः : पुनश्च अधः शयनं करोति। आश्चर्यम्!

प्रथमः : तर्हि चाणक्यं पृच्छामः। ज्ञातव्यं तस्य रहस्यम्।

द्वितीयः : एतत् अस्माकं साहसम्!!

प्रथमः : आर्य! वयं चौराः स्मः। चौरकार्याय आगताः। महोदय! आश्चर्यम् अस्ति।

द्वितीयः : शैत्यम् अस्ति। कम्बलाः समीपे सन्ति। तथापि भवान् किमर्थम् उपयोगं न करोति ?

चाणक्यः : एते कम्बलाः मम कृते न, दरिद्रजनानां कृते सन्ति। यत् वस्तु अस्माकं नास्ति, तस्य उपयोगः पापम्।

सर्वे चौराः : अरे रे! वयं तु प्रतिदिनं पापं कुर्मः। चौरकार्येण एव उदरपूर्तिं कुर्मः। वयम् अद्य आरभ्य पापं न करिष्यामः। जयतु आर्यः।

टिप्पणी

शीतकालः शियाणानो ठंडीनो समय जनेभ्यः लोकोने, लोको भाटे इदानीम् હવે નચામિ લઈ જાઉં છું
प्रकोष्ठम् ओरडो अधः नीचे अद्य आज्ञे ज्ञातव्यम् જાણવું જોઈએ કૃતે માટે કુર્મઃ કરીએ છીએ.

સ્વાધ્યાયઃ

1. નીચેના શબ્દોનું મોટેથી ઉચ્ચારણ કરો :

(1) કમ્બલો (2) ચન્દ્રગુપ્તસ્ય (3) તૈલદીપઃ (4) પ્રકોષ્ઠમ્ (5) શૈત્યમ્ (6) પુનશ્ચ (7) આશ્ચર્યમ્

2. નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

- (1) ચન્દ્રગુપ્તઃ ચાણક્યં કિમ્ અવદત્ ?
- (2) ચાણક્યઃ કમ્બલો કુત્ર નયતિ ?
- (3) ચાણક્યસ્ય ગૃહે કે પ્રવિશન્તિ ?
- (4) ચાણક્યઃ કિમર્થં કમ્બલસ્ય ઉપયોગં ન કરોતિ ?

3. નીચે આપેલા ઉદાહરણના આધારે કૌંસના શબ્દોનો ઉપયોગ કરો અને અન્ય વાક્યો બનાવો :

ઉદાહરણ : સુરેશઃ પુસ્તકમ્ - સુરેશસ્ય પુસ્તકમ્ અસ્તિ।

- (1) _____ । (મહેશઃ, લેખની)
- (2) _____ । (રાજેશઃ, સુધાખણ્ડઃ)
- (3) _____ । (શૈલેષઃ, ધનમ્)
- (4) _____ । (મૂકેશઃ, ફલમ્)
- (5) _____ । (મનીષઃ, ઉપનેત્રમ્)

4. નીચે આપેલ ઉદાહરણ મુજબ અન્ય વાક્યો બનાવો :

ઉદાહરણ : અહં પ્રવિશામિ । વયં પ્રવિશામઃ ।

અહં ખાદામિ । _____ ।

અહં ગચ્છામિ । _____ ।

અહં પશ્યામિ । _____ ।

અહં પૃચ્છામિ । _____ ।

અહં પઠામિ । _____ ।

5. નીચે આપેલા ઉદાહરણ મુજબ અન્ય વાક્યો બનાવો :

ઉદાહરણ : જનેષુઃ કમ્બલાન્ વિતરતુ ।

(1) _____ । (શિક્ષકઃ, સુધાખણ્ડઃ)

(2) _____ । (છાત્રઃ, પ્રસાદઃ)

(3) _____ । (બાલકઃ, મોદકઃ)

(4) _____ । (માનવઃ, દીપઃ)

પ્રવૃત્તિ :

- ચાણક્યનું જીવનચરિત્ર પુસ્તકાલયમાંથી મેળવી વાંચવું.
- મહાપુરુષોના પ્રેરક પ્રસંગો એકઠા કરો.
- ઓછી જરૂરિયાતથી ચલાવતા ત્યાગી અને નિષ્ઠાપૂર્વક જીવન જીવતા તમારા વિસ્તારના મહાપુરુષો કે સામાન્ય વ્યક્તિના જીવનની વિગત મેળવો.

5

प्रभातवर्णनम्

चन्द्रः अस्तं गच्छति
सूर्यः उदयं गच्छति।
परितो भवति प्रकाशः
मन्दं चलति समीरः
मधुपो भवति सधीरः॥

कलिकावृन्दं विकसति
लतिकावृन्दं विलसति
निद्रा तन्द्रा भग्ना
जनता कर्मणि लग्ना
सकले नव उल्लासः
वदने वदने हासः॥

पथि पथि जनसञ्चारः
नूपुर-रव-झङ्कारः
वितपे खगकुलरवः
चरितुं चलिता गावः॥

हस्ते हस्ते पत्रम्
वदने वदने स्तोत्रम्
खेलति बालकवृन्दं
गीतं गायं गायम् ॥

- वासुदेव द्विवेदी शास्त्री

टिप्पणी

परितः चारेबाजु समीरः पवन मधुपः - लभरो सधीरः धीरजवाणुं तन्द्रा आणस भग्ना तूटी, पूरी थई
हासः हास्य रवः अवाज खग पक्षी विटपे डाणीअे, गावः गायो, लग्ना लागेली छे, व्यस्त
पथि रस्तामां

स्वाध्यायः

1. नीचेना शब्दोनुं भोटेथी उच्यारण करो :

चन्द्रः, प्रकाशः, वृन्दम्, लतिकावृन्दम्, निद्रा, तन्द्रा, भग्ना, लग्ना, उल्लासः, हासः, जनसञ्चारः, झङ्कारः ।

2. नीचे आपेला विकल्पोमांथी सायो विकल्प शोधी प्रश्नोना जवाब आपो :

- (1) सूर्योदयः कदा भवति ?
  - (1) सूर्योदयः सायंकाले भवति ।
  - (2) सूर्योदयः प्रभाते भवति ।
  - (3) सूर्योदयः मध्याह्ने भवति ।
- (2) सूर्योदयस्य अनन्तरं जनाः किं कुर्वन्ति ?
  - (1) सूर्योदयस्य अनन्तरं जनाः कर्मणि लग्नाः भवन्ति ।
  - (2) सूर्योदयस्य अनन्तरं जनाः वार्तालापमग्नाः भवन्ति ।
  - (3) सूर्योदयस्य अनन्तरं जनाः निद्रामग्नाः भवन्ति ।

(3) પ્રભાતકાલે વદને વદને કિમ્ અસ્તિ ?

(1) વદને વદને ચિન્તા અસ્તિ ।

(2) વદને વદને રુદનમ્ અસ્તિ ।

(3) વદને વદને હાસઃ ભવતિ ।

(4) બાલકવૃન્દં પ્રભાતકાલે કિં કરોતિ ?

(1) બાલકવૃન્દં પ્રભાતકાલે ખેલતિ ।

(2) બાલકવૃન્દં પ્રભાતકાલે શયનં કરોતિ ।

(3) બાલકવૃન્દં પ્રભાતકાલે પૂજાં કરોતિ ।

3. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્ય બનાવો :

(અશ્વઃ, ગજઃ, શશકઃ, મહિષઃ)

ઉદાહરણ : મન્દં ચલતિ સમીરઃ ।

(1) શીઘ્રં _____ ।

(2) મન્દં _____ ।

(3) શીઘ્રં _____ ।

(4) મન્દં _____ ।

4. આપેલા શબ્દોના વિરોધી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો :

(અધીરઃ, શીઘ્રમ્, જાગરણમ્, અસ્તઃ)

(1) મન્દમ્ _____ ।

(2) ઉદયઃ _____ ।

(3) સધીરઃ _____ ।

(4) નિદ્રા _____ ।

5. આપેલા શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો કૌંસમાંથી શોધીને લખો :

(સુધાકરઃ, દિવાકરઃ, ભ્રમરઃ, અનિલઃ, ધેનવઃ)

(1) સમીરઃ _____ ।

(2) સૂર્યઃ _____ ।

(3) મધુપઃ _____ ।

(4) ચન્દ્રઃ _____ ।

(5) ગાવઃ _____ ।

6. નીચેની કાવ્યપંક્તિઓ સુવાચ્ય અક્ષરે ફરી લખો :

કલિકાવૃન્દં વિકસતિ । _____
લતિકાવૃન્દં વિલસતિ । _____
નિદ્રા તન્દ્રા ભગ્ના । _____
જનતા કર્મણિ લગ્ના । _____
સકલે નવ ઉલ્લાસઃ । _____
વદને વદને હાસઃ ॥ _____

7. ઉદાહરણમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે વૃન્દ શબ્દનો ઉપયોગ આપેલા શબ્દોની મદદથી કરો.

સખી, મિત્ર, ગાયક, વાદક, ગોપ, બાલ ઉદાહરણ : સખી - સખીવૃન્દ

પ્રવૃત્તિ :

- તમારી શાળાના પુસ્તકાલયમાંથી પ્રભાત વર્ણનનાં અન્ય કાવ્યો શોધીને લખો તથા રાગમાં ગાવાનો પ્રયત્ન કરો.
- સવારના સમયનું ગામ, નગર કે શેરીનું ચિત્ર દોરી રંગ પૂરો.
- તમારી અને તમારા આજુબાજુના લોકોની સવારની દિનચર્યાની વિગત મેળવી નોંધપોથીમાં લખો.

હસામ:

“મમ શુનકઃ કુત્રાપિ અદૃશ્યતાં ગતઃ ।”

“એવમ્! તર્હિ વર્તમાનપત્રે વિજ્ઞાપિકાં પ્રકાશયતુ ભવાન્ ।”

“કિં તેન ? મમ શુનકઃ પઠિતું ન જાનાતિ ।”

6

रमणीया नगरी

गान्धीनगरं गूर्जरराज्यस्य राजधानी अस्ति। इदं सुन्दरं, सुयोजितं च नगरम् अस्ति। अत्र बहूनि दर्शनीयानि स्थानानि सन्ति। यथा सचिवालयः, महात्मामन्दिरम्, अक्षरधाममन्दिरम् एवं इन्द्रोडा पक्षि उद्यानम्।

इदं सचिवालयभवनम् अस्ति। अस्मिन् भवने विधानसभायाः अधिवेशनानि भवन्ति। अस्मिन्नेव भवने स्थित्वा राज्यस्य मन्त्रिणः, सचिवाः अन्ये च अधिकारिणः राज्यकार्यं सञ्चालयन्ति। सचिवालयः एव गूर्जरप्रदेश-शासनस्य मुख्यः कार्यालयः अस्ति।

अस्माकं राष्ट्रपितुः श्रीमात्म गान्धिमहोदयस्य स्मृतिरूपेण एतस्य मन्दिरस्य निर्माणम् अभवत्। यत् 'महात्मामन्दिर नाम्ना प्रसिद्धम् अस्ति' महात्मा गान्धिमहोदयः भारतस्य स्वतन्त्रतायाः कृते भृशं प्रयत्नम् अकरोत्। एतानि सर्वाणि कार्याणि चित्ररूपैः अत्र प्रदर्शनार्थं प्रस्तुतानि सन्ति।

एतत् 'अक्षरधाम' नामकं विशालं मन्दिरम् अस्ति। मन्दिरे प्रदर्शनविभागः अतीव मनोहरः अस्ति। प्रदर्शनविभागे जनाः एकं चलचित्रम् अपि पश्यन्ति। अध्यात्मविज्ञानयोः सङ्गमः अत्र दृश्यते। अत्र चित्ताकर्षकं विशालम् उद्यानम् अपि अस्ति। प्रतिदिनं बहवः यात्रिकाः एतस्य मन्दिरस्य दर्शनार्थम् आगच्छन्ति।

गान्धीनगरस्य समीपे एव विशालं इन्द्रोडा पक्षिउद्यानम् अस्ति। एतस्मिन् स्थाने खगाः, प्राणिनः च निजपर्यावरणे एव निवसन्ति। डायनोसोर नाम्नः प्राचीनमहाकायप्राणिनः विशेषः विभागः अस्ति। एषः विभागः बालानां कृते अतीव आकर्षकः मनोरञ्जकः च अस्ति। अत्र एकं सर्पगृहम् अपि अस्ति। विविधकुलानां सर्पान् अत्र द्रष्टुं शक्नुमः।

गान्धिमन्दिरतः नातिदूरे एव विद्याभवनं नाम विशालं भवनम् अस्ति। तत् एव भवन जी.सी.ई.आर.टी. रूपेण ख्यातम् अस्ति। विद्याभवने जी.सी.ई.आर.टी. नाम परिषदः कार्यालयः अस्ति। इयं परिषद् अस्माकं प्राथमिक शिक्षणक्षेत्रे परिवर्तनार्थं सततं प्रवृत्ता अस्ति।

गान्धीनगरे विशालाः स्वच्छमार्गाः च वर्तन्ते। एतस्मिन् नगरे बहूनि रमणीयानि उद्यानानि सन्ति। नगरे बहवः पादपाः सन्ति तेन कारणेन इदं नगरं विश्वस्य हरितनगरं रूपेण अपि प्रसिद्धम्।

ટિપ્પણી

ઇદમ્ આ બહૂનિ ઘણાં અસ્મિન્ એમાં કૃતે માટેની ભૃશમ્ ખૂબ જ નિવસન્તિ રહે છે.
કુલાનામ કુળોના દ્રષ્ટુમ્ જોવા માટે નાતિદૂરે વધારે દૂર નહિ નજીક ય્યાતમ્ જાણીતું

સ્વાધ્યાય:

1. નીચે આપેલા શબ્દો શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે મોટેથી બોલો :

ગૂર્જરાજ્યસ્ય, દર્શનીયાનિ, ઇન્દ્રોડા, પક્ષિ-ઉદ્યાનમ્, અસ્મિન્, સ્થિત્વા, સજ્વાલયન્તિ, સ્મૃતિઃ, સ્વતન્ત્રતાયાઃ, ભૃશમ્, પ્રદર્શનાર્થમ્, ચિત્તાકર્ષકમ્।

2. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

- (1) ગૂર્જરાજ્યસ્ય રાજધાની કિમ્ નગરમ્ અસ્તિ ?
- (2) મહાત્મામન્દિરતઃ નાતિ દૂરે એવ કિમ્ અસ્તિ ?
- (3) પક્ષિ-ઉદ્યાને કિં કિમ્ અસ્તિ ?
- (4) અધ્યાત્મવિજ્ઞાનયોઃ સન્નમઃ કુત્ર દૃશ્યતે ?
- (5) સ્વતન્ત્રતાયાઃ કૃતે કઃ ભૃશં પ્રયત્નમ્ અકરોત્ ?

3. જોડકાં જોડો :

અ

આ

(1) ગાન્ધિનગરમ્

☐

(1) જી.સી.ઈ.આર.ટી.

(2) અક્ષરધામમન્દિરમ્

☐

(2) અસ્માકં રાષ્ટ્રપિતા

(3) ઇન્દ્રોડા પક્ષિ-ઉદ્યાનમ્

☐

(3) અસ્માકં રાષ્ટ્રપિતુઃ સ્મૃતિઃ

(4) વિદ્યાભવનમ્

☐

(4) વિવિધકુલાનાં સર્પાઃ

(5) મહાત્મામન્દિરમ્

☐

(5) હરિતનગરમ્

(6) ચલચિત્રં પશ્યન્તિ

4. નીચે ઉદાહરણમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્યો લખો :

(મન્દિરમ્, પક્ષિગૃહમ્, ઉદ્યાનમ્, તડાગઃ)

ઉદાહરણ : મમ ગ્રામે વિદ્યાલયઃ અસ્તિ ।

- (1) _____
- (2) _____
- (3) _____
- (4) _____

5. નીચે આપેલાં વાક્યોને સંસ્કૃતમાં લખો :

- (1) મારું ગામ સુંદર છે.
- (2) અહીં ઘણાં બધાં પક્ષીઓ છે.
- (3) મારા ગામમાં બગીચો છે.
- (4) મારી શાળા મોટી છે.
- (5) ગાંધીજી આપણા રાષ્ટ્રપિતા છે.

6. આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

- (1) અત્ર પાઠશાળા અસ્તિ । પાઠશાળાયાં _____ સન્તિ । (છાત્રાઃ, યુગ્માઃ)
- (2) અત્ર શિક્ષકઘણ્ડઃ અસ્તિ । શિક્ષકઘણ્ડે _____ સન્તિ । (બાલાઃ, શિક્ષકાઃ)
- (3) અત્ર પુસ્તકાલયઃ અસ્તિ । પુસ્તકાલયે _____ સન્તિ । (પુસ્તકાનિ, બાલિકાઃ)

7. તમારા ગામ/નગરનું વર્ણન સંસ્કૃતમાં પાંચથી છ વાક્યોમાં કરો.

પ્રવૃત્તિ :

- તમારા ગામનું/વિસ્તારનું ચિત્ર બનાવો.
- પુસ્તકાલયમાંથી ગુજરાતની રાજધાની વિશે વધુ માહિતી પ્રાપ્ત કરો.
- તમારા વિસ્તારની નજીકનાં જોવાલાયક, ફરવાલાયક સ્થળોની વિગત મેળવો.

7

સુભાષિતાનિ

પુસ્તકેષુ હિ યા વિદ્યા પરહસ્તેષુ યદ્ ધનમ્ ।
 કાર્યકાલે સમુત્પન્ને ન સા વિદ્યા ન તદ્ ધનમ્ ॥ ૧ ॥
 વૃક્ષઃ ફલાન્વિતઃ ભાતિ વૃક્ષં ધૂનયતે કપિઃ
 વૃક્ષેણ વાર્યતે તાપઃ જલં વૃક્ષાય દીયતે ।
 વૃક્ષાત્ પતન્તિ પર્ણાનિ વૃક્ષસ્ય પ્રસરો મહાન્
 વૃક્ષે ખગ્નાઃ નિકૂજન્તિ વૃક્ષ ધન્યોઽસિ ભૂતલે ॥ ૨ ॥
 ન કશ્ચિત્ કસ્યચિન્મિત્રં ન કશ્ચિત્ કસ્યચિદ્ રિપુઃ ।
 વ્યવહારેણ જાયન્તે મિત્રાણિ રિપવસ્તથા ॥ ૩ ॥
 પિબન્તિ નદ્યઃ સ્વયમેવ નામ્ભઃ
 સ્વયં ન ખાદન્તિ ફલાનિ વૃક્ષાઃ ।
 નાદન્તિ સસ્યં ખલુ વારિવાહાઃ
 પરોપકારાય સતાં વિભૂતયઃ ॥ ૪ ॥
 ગઙ્ગા સિન્ધુ સરસ્વતી ચ યમુના ગોદાવરી નર્મદા
 કાવેરી સરયૂ મહેન્દ્રતનયા ચર્મણ્વતી વેદિકા ।
 ક્ષિપ્રા વેત્રવતી મહાસુરનદી રૂપાતા ચ યા ગણ્ડકી
 પૂર્ણાઃ પૂર્ણજલૈઃ સમુદ્રસહિતાઃ કુર્વન્તુ મે મઙ્ગલમ્ ॥ ૫ ॥
 ઘૃષ્ટં ઘૃષ્ટં પુનરપિ પુનઃચન્દનં ચારુગન્ધં ।
 છિન્નં છિન્નં પુનરપિ પુનઃ સ્વાદુ ચૈવેક્ષુદણ્ડમ્ ।
 દગ્ધં દગ્ધં પુનરપિ પુનઃ કાઞ્ચનં કાન્તવર્ણં ।
 ન પ્રાણાન્તે પ્રકૃતિવિકૃતિર્જાયતે સજ્જનાનામ્ ॥ ૬ ॥

ટિપ્પણી

પરહસ્તેષુ પારકાના હાથમાં ભાતિ શોભે છે. કાર્યકાલે સમુત્પન્ને જ્યારે જરૂરિયાત ઊભી થાય ત્યારે ધૂનયતે હલાવે છે. કપિઃ વાનર વાર્યતે દૂર કરાય છે. દીયતે અપાય છે. પ્રસરઃ ફેલાવો ભૂતલે પૃથ્વી પર રિપુઃ દુશ્મન અમ્ભઃ જળ સસ્યમ્ અનાજ વારિવાહા વાદળો સતામ્ સજ્જનોની ઘૃષ્ટમ્ ઘસેલું ઇક્ષુદણ્ડમ્ શેરડી નો સાંઠો દગ્ધમ્ બાળેલું

धन्योऽसि - धन्यः असि
 कस्यचिन्मित्रं - कस्यचित् मित्रम्
 रिपवस्तथा - रिपवः तथा
 स्वयमेव - स्वयम् एव
 नाम्भः - न अम्भः

नादन्ति - न अदन्ति
 पुनरपि - पुनः अपि
 पुनश्चन्दनम् - पुनः चन्दनम्
 चैवेक्षुदण्डम्-च एव इक्षुदण्डम्

स्वाध्यायः

1. नीचेना शब्दोऽनुं शुद्ध उच्चारण करो :

समुत्पन्ने, निकृजन्ति, कस्यचिन्मित्रम्, समुद्रसहिताः, चैवेक्षुदण्डम्, काञ्चनम्

2. नीचे आपेक्षा प्रश्नोना जवाब लभो :

- (1) कीदृशी विद्या कार्यकाले उपयुक्ता न भवति ?
- (2) कस्य विभूतयः परोपकाराय सन्ति ?
- (3) वृक्षे के निकृजन्ति ?
- (4) मित्राणि तथा रिपवः केन जायन्ते ?
- (5) पञ्चननदीनां नामानि लिखतु ।
- (6) सज्जनानां किं विकृतं न भवति ?

3. संधि छूटी पाडीने लभो :

- (1) धन्योऽसि
- (2) कस्यचिन्मित्रम्
- (3) स्वयमेव
- (4) पुनरपि

4. संधियुक्त शब्द लभो :

- (1) रिपवः + तथा
- (2) पुनः + चन्दनम्
- (3) न + अम्भः
- (4) च + एव + इक्षुदण्डम्
- (5) न + अदन्ति

5. નીચેના ધાતુઓને ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે લખો :

ઉદાહરણ : પત્ - પતન્તિ

(1) પા -	(5) લિખ્ -
(2) खाद् -	(6) दृश् (पश्य) -
(3) गर्ज् -	(7) पठ् -
(4) वद -	(8) नम् -

6. કૌંસમાં આપેલ શબ્દોનો ઉપયોગ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

(जलम्, अन्नम्, पुष्पान्, रसम्, फलानि)

- (1) वारिवाहाः स्वयं _____ ન खादन्ति ।
- (2) नद्यः स्वयं _____ ન पिबन्ति ।
- (3) वृक्षाः स्वयं _____ ન खादन्ति ।
- (4) पादपाः स्वयं _____ ન जिघ्रन्ति ।
- (5) मधुमक्षिकाः स्वयं _____ ન पिबन्ति ।

7. પાદપૂર્તિ કરો :

- (1) पुस्तकेषु हि _____ ।
_____ ન તદ્ ધનમ્ ।
- (2) पिबन्ति नद्यः _____ ।
_____
_____
_____ સતાં વિભૂતયઃ ।

8. સુભાષિતોનું સસ્વર શુદ્ધ ઉચ્ચારણ સાથે જૂથમાં, સમૂહમાં અને વ્યક્તિગત ગાન કરો.

પ્રવૃત્તિ/પ્રોજેક્ટ-વર્ક :

- પુસ્તકાલયની મુલાકાત લઈ 'સુભાષિતરત્નાવલી' અથવા સુભાષિતને લગતા અન્ય ગ્રંથો કે વર્તમાનપત્રોમાંથી કોઈ પણ પાંચ સુભાષિત શોધીને લખો.
- અહીં સુભાષિતમાં વ્યક્ત થયેલા વિચારોને અનુરૂપ કહેવતો કે રૂઢિપ્રયોગો જે આપના વિસ્તારમાં બોલાતા હોય તે એકત્રિત કરો અને વર્ગખંડમાં રજૂ કરો.
- સ્થાનિક નદી, જલસ્રોતની વિગતો એકઠી કરો.
- પ્રોજેક્ટ-વર્ક : વર્ગના વિદ્યાર્થીઓનાં વિવિધ જૂથ બનાવી સુભાષિતો એકત્રિત કરી હસ્તાલિખિત અંક તૈયાર કરો.

8

मनुष्यसिंहयोः मैत्री

सौराष्ट्रप्रदेशे सताधारग्रामस्य समीपे मोटीमौणपरी नामकः ग्रामः वर्तते । कतिवर्षपूर्वे तस्मिन् ग्रामे मात्रावालः नामकः एकः कृषीवलः आसीत् । नद्याः तटे कृषिवाटिका आसीत् । मात्रावाला प्रतिदिनं वाटिकायां वृक्षतले स्थित्वा नद्याः जलम् अपश्यत् ।

एकदा सः अपश्यत् । सिंहः स्वभार्याया सह नद्याः जलपानार्थम् आगच्छत् । नद्याः जले स्थितः मकरः सिंहभार्यायाः वधम् अकरोत् । सिंहः तस्याः रक्षणाय प्रयत्नम् अकरोत्, किन्तु निष्फलः अभवत् । दुःखितः सिंहः नद्याः तटे अतिष्ठत् । चतुर्णां दिनानाम् अनन्तरं यदा मकरः नद्याः तटसमीपं आगच्छत तदा सिंहः शीघ्रतया आक्रमणम् अकरोत् । तयोः मध्ये घोरयुद्धम् अभवत् । सिंहः मकरस्य वधम् अकरोत् । किन्तु सः स्वयमपि क्षतिग्रस्तः भूत्वा तत्रैव अपतत् ।

मात्रावालः दूरतः एतत् अपश्यत् । सः क्षतिग्रस्तसिंहस्य सहायतार्थं तत्र अगच्छत् । औषधानि आनीय सः सिंहस्य शुश्रूषाम् अकरोत् । कति दिनानन्तरं सिंहः स्वस्थः अभवत् तथा च तस्य मित्रम् अभवत् । तदनन्तरं सः एव सिंहः प्रतिदिनं मात्रावालः गृहे तस्य समीपं न्यवसत् । सः मात्रावाल सह सर्वत्र भ्रमणम् अकरोत् । तस्य गृहं क्षेत्रं च अरक्षत् । मनुष्यसिंहयोः एषा अद्वितीया मैत्री कतिवर्षपर्यन्तं प्राचलत् । मात्रावालं निधनकाले दुःखितः सिंहः श्मशानयात्रायाम् अपि अगच्छत् । श्मशानतः एव सः वनम् अगच्छत् । तदनन्तरं कोऽपि जनः तं सिंहं न अपश्यत् ।

अद्यापि जनाः एतस्य सत्यप्रसङ्गस्य विस्मरणं कर्तुं न शक्नुवन्ति ।

8

हँसना मना है।

चुटकुले हास्य एवं व्यंग्य विनोद का एक सशक्त माध्यम है। चुटकुले का प्रमुख गुण यह होता है कि उनका स्वरूप छोटा और संवाद छोटे-छोटे होते हैं। चुटकुले पढ़ने और सुनने से हमारा तनाव दूर होता है। इस दृष्टि से चुटकुले तनाव दूर करने का सशक्त माध्यम है।

- (1) चूहा हाथी के पास गया और बोला, “हाथी दादा, हाथी दादा। क्या आप मुझे आपकी लूँगी दो दिन के लिए दोगे?”

हाथी : तुम उसका क्या करोगे?

चूहा : मेरे बेटे की शादी है, उसमें तंबू लगाना है।

(2)

- (3) ग्राहक - आपके पास टूथ ब्रश है?

दुकानदार - ब्रश नहीं है, पेस्ट है।

ग्राहक - अच्छा, आपके पास पाउडर होगा?

दुकानदार - पाउडर नहीं है, क्रीम है।

ग्राहक - क्रीम नहीं चाहिए। टॉर्च मिलेगी?

दुकानदार - वह तो कल ही खत्म हो गई। मोमबत्ती है।

ग्राहक - खैर ताला तो होना ही चाहिए।

दुकानदार - है, दूँ?

ग्राहक - जी नहीं, उसे अपनी दुकान पर लगाकर आप घर पर आराम कीजिए।

(4)

(5) तीन दोस्त आपस में गप-शप कर रहे थे। प्रश्न हुआ कि किसी दिन सोकर उठने पर हमको यह पता चले कि हम लखपति बन गये हैं तो हम क्या करेंगे?

एक ने कहा - हम तो सीधे पैरिस जायेंगे और खूब मजे करेंगे।

दूसरे ने कहा - मैं किसी लाभप्रद कारोबार में रुपया लगाऊँगा।

तीसरा बोला - मैं तो फिर सोने की कोशिश करूँगा और तब तक सोता रहूँगा जब तक करोड़पति न बन जाऊँ।

(6)

(7) प्रश्न - रेल किराया इतना अधिक बढ़ जाने पर भी यात्रियों की संख्या में वृद्धि हो रही है। इसका कारण बताइए।

उत्तर - इसका कारण यह है कि हर एक आदमी यही सोचता है कि अगले साल किराया और बढ़ जाएगा इसलिए अभी यात्रा कर ली जाए।

(8) शिक्षक ने सभी छात्रों को घास खाती हुई गाय का चित्र बनाने को कहा। सभी छात्र चित्र बना रहे थे, कल्पेश ने अपना पन्ना कोरा छोड़ दिया।

शिक्षक - कल्पेश, इस चित्र में घास कहाँ है?

कल्पेश - घास को तो गाय खा गई।

शिक्षक - अच्छा, तो गाय कहाँ है?

कल्पेश - वह तो घास खाकर चली गई।

(9)

अभ्यास

प्रश्न 1. हर एक छात्र को कक्षा में मनपसंद चुटकुला सुनाने का मौका दीजिए।

प्रश्न 2. कोई ऐसा प्रसंग सुनाइए जब आप खूब हँसे हों।

प्रश्न 3. पाँच चुटकुले बनाकर सुनाइए।

स्वाध्याय

प्रश्न 1. मातृभाषा में अनुवाद कीजिए :

(1) एक साहब टैक्सी में बैठे और ड्राइवर से बोले - जरा तेज़ चलो वरना मेरा चित्रहार निकल जाएगा।

ड्राइवर बोला - अगर मैं ज्यादा तेज़ चला तो कहीं ऐसा न हो कि आपके और मेरे चित्रों पर हार चढ़ जाए।

(2) शिक्षक मोहन से – मोहन, ताजमहल कहाँ पर है?

मोहन ने कुछ उत्तर नहीं दिया सो शिक्षक ने उसे बेंच पर खड़ा कर दिया। मोहन बेंच पर खड़े होकर, साहब यहाँ पर से भी नहीं दिखाई देता।

प्रश्न 2. राष्ट्रभाषा में अनुवाद कीजिए :

(1) રમેશ : આવી જિંદગી કરતાં તો મોત સારું.

(અચાનક યમદૂત આવી ગયા... અને બોલ્યા, તારો જીવ લેવા માટે મને આદેશ મળેલો છે.)

રમેશ : લો, બોલો...! હવે તો માણસ મજાક પણ નહીં કરી શકે શું ?

(2) બ્રિજેશભાઈ બસમાં ઊભા રહીને મુસાફરી કરી રહ્યા હતા. એક મુસાફરે તેમને બેસવા માટે જગ્યા કરી આપી.

બ્રિજેશભાઈ : મારે બેસવું નથી. મારે ખૂબ ઉતાવળ છે.

योग्यता विस्तार

प्रकल्प कार्य (Project work) : चुटकुला संग्रह

- दूरदर्शन / चैनल पर प्रसारित हो रहे हास्य कार्यक्रम को देखिए जैसे-‘गम्मत गुलाल’, ‘तारक महेता का उलटा चश्मा’ आदि।
- रेडियो पर प्रसारित चुटकुले / हास्य-प्रसंग / मजेदार कहानियाँ सुनिए।
- अखबार, पत्रिकाओं आदि में से कार्टून चित्र काटकर उनका संग्रह बनाइए।
- व्यंग्य चित्रों को अपनी पाठशाला के बुलेटिन बोर्ड पर प्रदर्शित कीजिए।
- ‘हास्य दरबार’ कार्यक्रम का आयोजन कीजिए।

